Innhold

Innledning 17

Prolog 23
Fra Lully til Rameau 23
Et tideverv 23
Lullys arvtagere 24
Sjangerutviklingen 28
Tragédie en musique 28
Opéra-ballet 31
Ballet héroïque 35
Comédie-ballet og *comédie en musique* 36
Pastorale 37
Acte de ballet 38
Rameau og dramakunsten 38
Operakarrieren 39
Librettistene: kort presentasjon 40
Simon-Joseph Pellegrin (1663–1745) 40
François-Marie Arouet/Voltaire (1694–1778) 40
Pierre-Joseph-Justin (Gentil-)Bernard (1708–75) 41
Charles-Antoine Leclerc de La Bruère (1716–54) 41
Louis de Cahusac (1706–59) 41
Louis Fuzelier (1672–1752) 41
Antoine Gauthier de Montdorge (1701–68) 41
Jacques Autreau (1657–1745) 41
Adrien-Joseph Le Valois d'Orville (1750–80) 42
Jean-François Marmontel (1723–99) 42
Jean-François Duplat de Monticourt (1710–72) 42
(–) Ballot de Sauvot (1703–60) 42
Charles Collé (1709–83) 42
Rameaus musikalske apparat 44
Orkesteret 44
Resitativ og *airs* 50
Stemmefag ved Paris-operaen 52
Sangere 52

Kor 54
Dans 59
Akkordsymboler 61

I *TRAGÉDIE EN MUSIQUE* 65

1. Omforme Racine, forbedre Lully? *Hippolyte et Aricie* (1733, Pellegrin) 67
Krevende forelegg 68
Handlingen 70
Prolog. Amor utfordrer Kyskheten 71
I. Uskyld og forelskelse 74
II. Heroisk-fatal hadesferd 77
III. Kjærlighetens sønderrivelser 81
IV. Skjebne – uavvendelighet 84
V. «Opplyst» utfrielse 87
Konklusjon 91
Musikken 92
Ouverture og prolog. Lyse klanger – festlige *rondeaux* 94
I. Emosjonelle og tonale kontraster 102
II. Harmonisk sjokk og grufulle akkorder 109
III. Dramatiske monologer og resitativ 119
IV. Pastorale blåsere – tragiske klagesanger 125
V. Heroisk sørgesang – landlig festmusikk 131
Konklusjon 141

2. Tragedie med tapt musikk. *Samson* (1734, Voltaire) 143
Filosofen som librettist 143
Handlingen 146
Prolog. Amor mellom Vellysten og Dyden 146
I. De nødstedtes opprør 149
II. Underverkers makt 151
III. Fatal forførelse 153
IV. Forræderi – frafall 156
V. Katastrofe 158
Konklusjon 161

3. Spartanske dyder i «høvisk» tapning. *Castor et Pollux* (1737, Bernard) 163
Mytens varianter 164
Handlingen og musikken 166

Prolog. Amor trollbinder Krigen 166
I. Sorgens og håpets gravkammer 170
II. Gudestyrelser og -fristelser 175
III. Mørkets krefter 178
IV. Blant elyseiske skygger 181
V. Dyden belønnes 185
Konklusjon 188

4. Trojas urkabaler og floker. *Dardanus* (1739, La Bruère) 191
Omskapt mytologi 192
Handlingen og musikken 193
Prolog. Amor fristiller Sjalusien 194
I. Frygia i opprør 198
II. Magisk underverden 201
III. Krigens heltedød 205
IV. Søvn og redningsdåd 207
V. Venus gjeninnsetter «orden» 211
Konklusjon 215

5. Mystisisme og visdom. *Zoroastre* (1749, Cahusac) 217
Legendestoffet 218
Handlingen 219
I. Konflikt og overgrep 220
II. Heltemodig utfrielse 223
III. Avbrutt solfest 226
IV. En jordisk helvetesorgie 228
V. Det «opplyste» universet 230
Konklusjon 233
Musikken 235
Førsteutgaven av 1749 235
Den reviderte 1756-versjonen 238
Programmatisk ouverture 240
I. Musikalske kontraster – mørke og lys 242
II. Agerende kor – festlige divertissement 246
III. Musikalsk aggresjon – virtuose arietter 250
IV. Mørkemakter, B-tonearter og *ballet figuré* 254
V. Jublende duett og melismatisk *ariette* 265
Konklusjon 270

6. For storslått i sin tid? *Linus* (1749/51, La Bruère) 273
«Uheldige omstendigheter» – mytologi 274
Handlingen 275
I. Amors kabaler 276
II. Bryllupsfest og bortførelse 278
III. Forføring – fristelse – avvisning 280
IV. Rømlingers tilflukt 282
V. Finale i havet 284
Konklusjon 287

7. En sjanger takker av. *Abaris, ou les Boréades* (1763, Cahusac) 291
Gresk mytologi en siste gang 293
Handlingen og musikken 294
I. Amor avviser Plikten 295
II. «Upassende» kjærlighet 299
III. Abdikasjon og bortførelse 304
IV. Heltemot som troskapsprøve 309
V. Boreadene overtrumfes 313
Konklusjon 317

II *OPÉRA-BALLET* 321

8. Fargespekket, glitrende – «opplyst». *Les Indes galantes* (1735, Fuzelier) 323
Å «treffe» en ny sjanger 324
Handlingen 327
Prolog. Amor oppgir Europa 327
I. Storsinn i Seraiet 331
II. Inkarikets pasjoner 335
III. Persiske parleringer 338
IV. Amor blant Nord-Amerikas «ville» 343
Konklusjon 346
Musikken 347
Prolog. Overflod av kor og danser 348
I. *Le Turc généreux*. Storm og jublende *airs* 356
II. *Les Incas du Pérou*. Trio med kontraster 361
III. *Les Fleurs*. Kjærlighetskvartett – blomsterballett 369
IV. *Les Sauvages*. Rivalisering og fredspipedans 377
Konklusjon 387

9. Metaestetisk utsyn. *Les Fêtes d'Hébé* (1739, Montdorge) 389
Det selvrefleksive register 390
Handlingen og musikken 391
Prolog. Amor forlater Olympen 392
I. Poesien – eller Sapfo 396
II. Musikken – eller Tirtée 402
III. Dansen – eller Églé 406
Konklusjon 413

10. Én kronprins – to bryllup. *Les Fêtes de Polymnie* (1745, Cahusac) og *Les Fêtes de L'Hymen et de l'Amour* (1747, Cahusac) 415
Cahusac 416
Handlingen og musikken *(Polymnie)* 418
Prolog. Til evig erindring 419
I. Myten – eller Herkules 422
II. Historien – eller Selevkos 425
III. Eventyret – eller Zimes 428
Handlingen og musikken (*Hymen et Amour*) 432
Prolog. Kan ekteskap bli kjærlighet? 433
I. Osiris – barbariet temmes 435
II. Canope – lidelsen beseires 439
III. Arveris – kunstartene feires 442
Konklusjon 447

11. Belærende allegorier. *Le Temple de la Gloire* (1745, Voltaire) 449
Seiersfest 449
Handlingen 451
Prolog. Lyset fordriver Misunnelsen 452
I. Belus – hovmodet bannlyses 455
II. Bacchus – sanseligheten hudflettes 460
III. Trajan – barmhjertigheten lovprises 463
Konklusjon 469
Musikken 470
Ouverture og prolog 470
I. Belus. Agerende kor 477
II. Bacchus. Forførende *airs* 482
III. Trajan. Gedigne divertissement 488
Konklusjon 499

12. Den osmotiske opera. *Les Surprises de l'Amour* (1748/57/58, Bernard) 501
Forestilling i kontinuerlig forvandling 501
Handlingen og musikken 504
Forlatt prolog – *Le Retour d'Astrée* 504
I. *L'Enlèvement d'Adonis* – Amor overrenner uskylden 505
II. *La Lyre enchantée* – Amor og Fornuften spiller remis 512
III. *Anacréon [II]* – Amor som Poesiens livgiver 519
Konklusjon 526

III *COMÉDIE ET PASTORALE* 529

13. «Komisk» jubelforestilling. *La Princesse de Navarre* (1745, Voltaire). 531
I Molière–Lullys fotspor 531
Handlingen og musikken 533
Prolog. Forandret «sol» 535
I. Frykt og hat 536
II. Utfrielser. 543
III. I Lykkeland 549
Konklusjon 556
Alternativ enakter: *Les Fêtes de Ramire* (1745, Voltaire) 558

14. Burlesk travesti. *Platée* (1745, Autreau–d'Orville) 563
Amor i Vinen og Vanviddets vold. 565
Handlingen. 566
Prolog: Thespis – eller komedien fødes. 568
I. Aristofaniske frosker 572
II. Parodiske narrespill. 577
III. Demaskering og latterliggjøring 581
Konklusjon 585
Alternativ forløper: *Io* (1744, d'Orville) 587
Musikken 593
Innledning. 593
Operaorkesteret i 1745 594
Ouverture. Spottende – med foregripende motiv 595
Prolog. Repeterte toner – komplekse kor 597
I. Musikalsk tragedieparodi?. 604
II. Musikkens triumf 617

III. «Kvekkende» finale – ukonvensjonell slutt. 629
Konklusjon 642

15. Borgerlig mystisisme. *Zaïs* (1748, Cahusac) 645
Frimureriet 646
Handlingen og musikken 647
Prolog. En verdenstilblivelse. 648
I. Amor inntar universet 651
II. Forførende fristelser 654
III. Illudert utroskap 658
IV. Prøvelsene påskjønnes 660
Konklusjon 663

16. Multimedial prakt. *Naïs* (1749, Cahusac) 667
Opera for en fredsfest 667
Handlingen og musikken 668
Prolog. Audiovisuelt ragnarok 669
I. Guden, nymfen og frierkobbelet 672
II. Orakelsvar – opprør 675
III. Amors undersjøiske lykke 679
Konklusjon 682

17. Sympatiens makt. *Acante et Céphise* (1751, Marmontel) 685
Sindige følelsers rike 686
Handlingen og musikken 687
I. Magisk armring. 689
II. Ved Amors tempel 694
III. Monarki mot demoner 699
Konklusjon 704

18. Komediens byggeklosser. *Les Paladins* (1760, Monticourt) 707
Tradisjon og selvparodiering 709
Handlingen og musikken 711
I. Amor: ung fyrighet og gretten elde 711
II. Karnevalismens omkalfatringer 717
III. «De unge» seirer – igjen 722
Konklusjon 726

IV *ACTE DE BALLET* 729

19. De første enakterne 731
Pygmalion (1748, Sauvot) – Amor som barokk ballettmester 732
Emne og forelegg 732
Handlingen og musikken 734
La Guirlande (1751, Marmontel) – Amors arketypiske pastorale 741
Emne og forelegg 741
Handlingen og musikken 742
Zéphyre (1753/55, Cahusac) – Amor forvandler kyskheten 750
Emne og forelegg 750
Handlingen og musikken 751

20. For Fontainebleau 759
Daphnis et Églé (1753, Collé) – motstanderens knefall? 760
Emne og forelegg 761
Handlingen og musikken 762
Lysis et Délie (1753, Marmontel) – nok en kjærlighetskabal 771
Emne og forelegg 772
Handlingen 772
Sybaris (1753, Marmontel) – fredsfolket beseirer krigen 777
Emne og forelegg 777
Handlingen og musikken 778

21. Prosjektfragmenter? 783
La Naissance d'Osiris (1754, Cahusac) – monarkiets drøm 784
Emne og forelegg 785
Handlingen og musikken 785
Nélée et Myrtis (1754, Cahusac) – presiøs spillverden 792
Emne og forelegg 792
Handlingen og musikken 793
Anacréon (I) (1754, Cahusac) – alderdommens smil 799
Emne og forelegg 799
Handlingen og musikken 800

Epilog 809

Bibliografi 815
Referanseverk 815
Hovedverk 815
All litteratur 817
Librettoer 827
Librettister og librettoer 828
Digitaliserte librettoer i Gallica, Bibliothèque nationale de France (BnF) 830
Partitur 831
Trykte partitur 832
Partitur i manuskript i Gallica, Bibliothèque nationale de France (BnF) 834